

משה חיים פלח

- 1..... בשיטת הרמב"ם בדין שויא אנפשיה (ב).....
- 6..... בשיטת רש"י בדין שויא אנפשיה.....
- 8..... בענין המזכה לעובר.....
- 9..... בענין סכין של ע"ז.....

בשיטת הרמב"ם בדין שויא אנפשיה (ב)

שזינתה, ותמכו האחרו' דזכה"ג כיון דשויא אנפשיה חתיכה דאיסורא, אמאי חין כופין אותו לגרשה, והא צפשוטו איכא דין כפייה על שויא אנפשיה חד"א [וצפרט לשיטת הרמב"ם (פ"כ מאיסורי ביאה הי"ג) לדרך המגיד משנה והגר"א (הבע"ז ס"ג סק"א) דאיכא מלקות על שויא אנפשיה].

עוד תמכו האחרו' דצפירוש המשנה לקמן אמתני' דמוכת עץ כתב הרמב"ם וז"ל כהן שאירס בתולה ואחר זמן מן הארוסין נשאה וטען שלא מלאה בתולה, הרי זו נאסרה עליו וכופין אותו להוליא, שהרי שויה אנפשיה חתיכה דאיסורא, לפי שאנחנו חוששין שמא נצטלה אחרי הקדושין ונטעת זונה

כתב הרמב"ם (פכ"ד מאישות הי"ז – הי"ח) מי שראה אשתו שזינת או שאמר לו אחד מקרוביו או מקרובייה שהיא מאמינה וסומכת דעתו עליהם שזינת אשתו כו' הרי זה חייב להוליא ואסור לו לצוא עליה ויתן כתובתה כו' אמרה לו אשתו שזינת תחתיו ברלונה כו' אם היה מאמינה וסומכת דעתו על דצריה הרי זה חייב להוליא, ואין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו דצד מדצרים אלו עד שיצואו שני עדים ויעידו שזינת אשת זה צפניהם ברלונה ואחר כך כופין אותו להוליא עכ"ל, ומשמע דמה שסיים הרמב"ם דחין בית דין כופין את האיש לגרש את אשתו דצד מדצרים אלו קאי אף על ריש הי"ז בגוונא דראה את אשתו

ופרכי' אילימא ערער תרי תרי ותרי
 ניבהו מאי חזית דסמכת אהני סמוך
 אהנין ופירש הר"י מיוגש שם וז"ל לא
 מתוקמא אלא קודם שתנשא, אצל לאחר
 שנישאת כיון דאיכא תרי דמקיימי ליה
 לגיעא אע"ג דאיכא תרי דפסלי ליה לא
 מפקינן לה מתותי גזרא מספיקא, אלא
 סמכי אהנין תרי דמקיימי ליה לגיעא
 ושצקינן לה תותי גזרא עכ"ל, וכן מלינו
 בדברי הר"י מיוגש צ"צ (לא 3) וז"ל אצל
 נשאת ואח"כ צאו עדים לא תלא אלמא
 אע"ג דאתו סהדי השתא דאשת איש
 היא וחילו אתו מעיקרא מקמי דתנסיב
 לא הוה שצקינן לה לכסובי, כיון דלצתר
 דאינסיב הוא דאתו ליה בני סהדי
 ואכתי ספק אשת איש היא, מספק לא
 מפקינן לה מתותי גזרא דהא איכא
 סהדי דנשאת על פיהם דקא מסהדי
 דלאו אשת איש היא, ולא מפקינן לה
 מתותיה האי צעל שני אלא צראיה
 צרורה כו' עכ"ל, ומצואר בדברי הר"י
 מיוגש דאיכא כללא, דלא מפקינן איתתא
 מתותי צעלה אלא צראיה צרורה.

ובפ"ב דיצמות (כד 3) הנטען על אשת
 איש והוליאזיה מתחת ידו אף על
 פי שכנס יוליא אמר רב וצעדים, אמר
 רב ששת אמינא כי נייס ושכיב רב אמר
 להאי שמעתתא דתניא הנטען כו' כל

ואסורה לכהן, צין שנצעלה צאונס או
 צרלון לפי הכלל הידוע אונס צישראל
 משרא שרי וצכהניס אסור עכ"ל, הרי
 מצואר דמודה הרמז"ס דאיכא דין
 כפיייה על שויא אנפשיה חד"א, ויעוין
 משנ"ת לעיל.

ונראה צביאור דצרי הרמז"ס, דהנה
 כתב הר"י מיוגש (צפסקי דיניס
 צסוף פירקין) וז"ל ולענין לאוסרה על
 צעלה למדנו כו' והיכא דאינו קאמר
 שמא ואיבי קאמרה צרי איכא לפלוגי
 צה דאי האי שמא דקאמר צעל לא שייך
 ציה שום מעשה ודאי כלל אלא ספק הוא
 הדצר מעיקרו אס זינתה כלל אס לא
 זינתה לא מתסרא עליה מספיקא
 דהיינו דאמרינן צכל דוכא מספיקא לא
 מפקינן ממונא ואיתתא מתותי צעלה,
 ואס יש שם מעשה ודאי נעשה צה
 מעשה מיהו איכא למימר צאונס זינתה
 והיא מותרת או צרלון זינה והיא אסורה
 כו' ואי איבי לא מודית אלא קאמרה
 שלימה הייתי הוה ליה צצרי וצרי הלכך
 חזינן אי חד ספיקא הוא מתסרא עליה
 דכיון דאיכא מעשה ודאי הוה ליה
 ספיקא דאורייתא וספיקא דאורייתא
 לחומרא כו' עכ"ל, וכן מלינו עוד בדברי
 הר"י מיוגש צליקוטי גיעין (טא) [אמתני'
 דאס יש עליו עוררין יתקיים צחותמו

ראייה מהיחוד דתניא דתניא בשוליה גיעין אמר לו ר' יוחנן בן נורי אס כן לא הנחת בת לאצרים אצינו יושבת לפני צעלה והתורה אמרה כי מלא צה ערות דבר נאמר כאן דבר ונאמר להלן על פי שנים עדים יקום דבר מה להלן דבר צרור אף כאן דבר צרור ואתמר נמי צעלמא אין דבר שצערוב פחות משנים כו' עכ"ל, ומצואר דילפי' מקרא דדבר דבר דלא מפקינן איתתא אלא צדצר צרור.

ויצוין צרא"ש (יצמות שם ס"ח) שכתב וז"ל כתב צעל הלכות דאין מוליחין מהצעל עד שיראו העדים כמכחול צשפופרת והא ליתא דהא אפי' לענין חיוב מיתה סגי אס ראוהו העדים כדרך המנאפים עכ"ל, ומצואר דעת הבה"ג דמדינא דדבר צרור צעינן אף עפי מעדות המספקת לחיוב מיתה.

ומעתה נראה לצאר דצרי הרמז"ס, דאע"ג דודאי מודה הרמז"ס דאיכא דין כפייה על שויא אנפשיה חד"א, מ"מ שאני הולאת אשה מצעלה דאיכא גזירת הכתוב דצעינן דבר צרור, ולזה צעינן שני עדים דוקא, ואף דין שויא לא מהני.

והנה יעוין צרמז"ס צהל' אישות לעיל שם (הע"ו) שהציא לדניא דסוגיא

הוליאוח צצית דין וצית דין צעדים הוא דמפקי, ואי צעית אימא הני מתנייתא רצי היא דתניא רוכל יולא ואשה חוגרת צסינר אמר רצי הואיל ומכוער הדבר תלא כו' יעו"ש ושיטת רש"י שם (ד"ה ואצט"ה) דהאי תלא היינו מן הצעל, דרצי מפיק אשה מצעלה צקול כל דהו, אך התוס' וש"ר שם פליגי ופי' דהאי תלא היינו מן הצועל והוכיחו מסוגין דאמרינן דאין האשה נאסרת על צעלה אלא על עסקי קינוי וסתירה, וכ"כ הרי"ף (יצמות שם) וז"ל והני מילי מצועל שהוא הנטען אצל מצעל עלמו לא מפקינן לה אלא צעדי עומאה צין יש לה צנים צין אין לה צנים כדגרסינן צקדושין צפרק האומר לחצירו (כו א) איציעיא להו זינתה אשתו צעד אחד מהו אמר רצא הוה דבר שצערוב ואין דבר שצערוב פחות משני עדים והיכי דאמי עדי עומאה כדגרסינן צס"פ כי"ד העדים (ז א) נעשין זוממין ורצנן היכי דייני כשמואל דאמר שמואל צמנאפים משיראו כמנאפין כו'.

והרמב"ן (יצמות שם) כתב וז"ל וצעל הלכות ראשונות ורצינו ז"ל פירשו אס עבר נטען ונשאה אצל מצעל צלא עידי עומאה לא מפקינן, וכן כתב ה"ר יעקב צשם ר"ח ז"ל, ומייתו לה

מגז"ש ד"דזר דזר" דלא מפקינן איתתא מתותי בעלה אלא זראיה זרורה זשני עדים, אלא דהיכא דבעל עלמו יודע דאסירא ליה כגון שראה שזינתה, ודאי דאיהו מחויב כלפי שמיא להוליא, ובזה כל הנפק"מ צדינא דבעינן דזר זרור הוי רק לענין דאין הצית דין כופין, ומשום דנאמנות שויא לא חשיבא "דזר זרור", ובגוונא דאף לבעל הוי ספק, כגון צעדי כיעור, בזה אהני דך דינא דאף הבעל עלמו אינו מחויב להוליא.

ומעתה מיושצת היעצ הקושיא מדזרי
 הרמז"ם צפירוש המשנה
 דכהן שאירס בתולה ועטן שלא מלאה בתולה דצית דין כופין אותה לגרש, דהרי צכהן אסירא ליה משום זונה, וכך דינא דלא מפקינן איתתא מתותי בעלה צספיקא אינו אלא צסוטא דהוי דזר שצערור דילפי' דזר דזר מממון [וכן בגוונא דספק אשת איש כמצואר זר"י מיגש צצ"צ ובגיטין ומשום דהא נמי הוי דזר שצערור] אך זונה לכהן הא הוי איסורין וכמצואר ברמז"ם (פ"ז) מסנהדרין (י"ו) דעד אחד נאמן בזה, ובזה ליכא דינא דדזר זרור, ומדוקדק דנקט ברמז"ם האי דינא צכהן דוקא, ולא נקט צישראל וכוון דנתקדשה פחותה

דיצמות וז"ל כיצד היא יולאה משום שם רע, כגון שהיו שם עדים שעשת דזר מכוער ציותר שהדזרים מראין שהיתה שם עצירה אף על פי שאין שם עדות זרורה צזנות, כיצד כגון שהיתה צחלר לצדה וראו רוכל יולא כו' וכיולא צדזרים אלו אם ראה בעלה להוליא תלא ואין לה כתובה כו' (הט"ז) עוברת על דת משה או על דת יהודית וכן זו שעשת דזר מכוער אין כופין את הבעל להוליא אלא אם ראה לא יוליא כו' ולאחר מכן (ה"י) הציא לדינא דמי שראה את אשתו שזינתה או שאמר לו אחד וכו', ולצסוף (צה"ח) סיים ד"אין צית דין כופין את האיש לגרש את אשתו צדזר מדזרים אלו עד שיצואו שני עדים ויעידו שזינת אשת זה צפניהם צרלונה ואחר כך כופין אותה להוליא", ולכאורה משמע דקאי אף על הכך גווני דדזר מכוער דהט"ו, והעתיק בזה דזרי הגמ' ציצמות ד"צי דינא צעדים הוא דמפקי", ולכאורה ל"צ דהרי צכהן גווני הדין דאינו מחויב כלל להוליא, ואין זה דין צכפיית צית דין דוקא, ואילו בגווני דהי"ז הא מחויב הוא להוליא אלא דאין הצית דין כופין.

ונראה לכאורה מדזרי הרמז"ם דיסוד דינא דכולהו אחד הוא, דילפי

מכת ג', דבזה באמת ליכא דין כפייב
כיון דבטינן דבר צרור.

בשיטת רש"י בדין שויה אנפשיה

מהימן לשווייה ליה חתיכה דאיסורא
 חבל להפסידה כתובתה לא מהימן חלה
 בטענה צרורה לו עכ"ל, ויעוין עוד
 צרשצ"א.

אולם גדר הדברים לריך ביאור, דכיון
 דלא קים ליה, ואיבי קיימא
 בחזקת היתר, אמאי נאסרת עליו
 [ובדרך דיסוד דין שויה הוי מדין גדר
 כצר תמכו עוצא].

ונראה לדון דרש"י לטעמיה דהנה
 לקמן (כג ז) שנים אומרים מת
 ושנים אומרים לא מת שנים אומרים
 נתגרשה ושנים אומרים לא נתגרשה
 הרי זו לא תנשא ואם נשאת לא תלך כו'
 מכדי תרי ותרי נינהו הנה עליה צאשם
 תלוי קאי א"ר ששת כגון שנשאת לאחד
 מעדיה היא גופה צאשם תלוי קיימא
 באומרת צרי לי, ופירש רש"י באומרת
 צרי לי אין לצי נוקפי שצרי לי חילו היא
 קיים היא צא יעוין שם וכ"ה צמאירי
 שם [ויעוין צרש"י צר"פ האשה רבה
 (יבמות פח ז)] ויעוין בחידושי הרא"ה שם
 דתמכ וז"ל ואין דצרוי מחוורים והא
 וודאי לא חשיבא ידיעה לאפוקי נפשא

אמר רבי אלעזר האומר פתח פתוח
 מלאתי נאמן לאוסרה עליו כו'
 מאי קמ"ל תנינא האומר לאשה קדשתך
 והיא אומרת לא קדשתי היא מותרת
 בקרוביו והוא אסור בקרובותיה מהו
 דתימא התם דודאי קים ליה חבל הכא
 מיקם הוא דלא קים ליה קמ"ל, והנה
 התוס' (לעיל ז ה) פירשו דר"א קמ"ל
 דצאמת צקי ומכיר הוא וקים ליה שפיר
 ויעוין עוד צריטצ"א, אך לשון רש"י חבל
 הכא אימא מתוך שפנוי היה ואינו צקי
 מיקם הוא דלא קים ליה כסבור שמלא
 פתח פתוח ואינו כן ולא תיאסר קמשמע
 לן עכ"ל, ודקדקו דאף אליבא דאמת
 מיקם הוא דלא קים ליה חלה דאעפ"כ
 נאסרת עליו, ויעוין צשטמ"ק שכתב
 וז"ל ודע דלהכי ס"ל לרש"י דאינו נאמן
 להפסידה כתובתה לר' אלעזר משום
 דכיון דאתא לאשמועינן דנאמן לאוסרה
 עליו חלמא דלא קים ליה וכדפריך
 תלמודא מאי קמ"ל תנינא האומר לאשה
 קדשתך כו' ומשני מהו דתימא התם
 דודאי קים ליה חבל הכא מיקם הוא
 דלא קים ליה וס"ל לרש"י דצשלמא
 לאוסרה עליו אף על גב דלא קים ליה

הוא דרשין ממזר ודאי הוא דלא יצא
הא ספק ממזר יצא אלא הוא אמרינן
ככל שאר ספיקי איסור על הודאי
אזכרת ודאי ללקות עליו ועל אזכרת
ספק אזכרת ספק לאיסורא עכ"ל וכתב
הרשב"א (קידושין סו) דסבירא ליה לרש"י
דספיקא דאורייתא לחומרא
מדאורייתא, ועוד העירו דאכתי תיקשי
דעכ"פ מדרבנן ספק לחומרא ואכמ"ל.

ולפ"ר מצואר בדברי רש"י, דדין
ספיקא דאורייתא אכן תלי
בדעת האדם, וכל דלפי דעתו ליכא
למיחש לאיסורא, אינו נתבע לחוש לספק
איסור, ולפ"ז יש לדון דה"נ איפכא
בספיקא דפתח פתוח, אף אי דמסתמא
לא קים ליה, מ"מ כל דאיכו לפי ידיעתו
נראה לו דפתח פתוח מלא, הרי הוא
נריך לנהוג כפי דעתו.

מספיקא דתרי ותרי עכ"ל [ויעוין
בחידושי הגר"ז (נזיר כג א) מה שביאר
ע"פ שיטת הרמב"ם דספיקא דאורייתא
לקולא מדאורייתא, אך במקום דאיכא
אשם תלוי מודה הרמב"ם דספיקא
דאורייתא לחומרא מדאורייתא, וכיון
דאין אשם תלוי צא אלא צמי שלבו
נוקפו, תו ליכא דין ספיקא דאורייתא
לחומרא מדאורייתא יעו"ש, אך בשיטת
רש"י אכתי ז"ב, דיעוין ברש"י (יבמות קט
א) שכתב וז"ל מה לי איסור לאו מה לי
איסור כרת מי לא בעינן למיחש לספק
איסור לאו כי היכי דחיישינן לספק
איסור כרת הא מידי דספיקא לאו
הרחקה דרבנן היא בדבר המותר דנימא
לכרת עזיד הרחקה ללאו לא עזיד
הרחקה בדבר המותר דהכא שמה
איסורא דאורייתא ממש קעזיד עכ"ל,
ויעוין עוד ברש"י בפרק עשרה יוחסין
(קידושין עג א) וז"ל ואי לא אייתר קרא לא

בענין המזכה לעובר

פלוגתתן אחד, ולטעמייהו אזלי, דהנה יש לדון בכל עשיית מקח וכיו"צ, האם עיקר העשייה הויא צין שני צעלי הדצרים צין הקונה למקנה, או דילמא עיקר העשייה היא צדצק הנקנה עלמו.

ויש לדון דצזה גופא פליגי רב הונא ורב נחמן ושמואל, דרב הונא סבר דעיקר העשייה צין הקונה למקנה, ולהכי הקנאה לדצר שלא צא לעולם גריעא עפי, כיון דליבא צע"ד כלל [ולהכי צזה מודה רבי מאיר דאין אדם מקנה לדצר שלא צא לעולם, ומ"מ לרבנן אין אדם מקנה אף דצר שלא צא לעולם, דנהי דעיקר העשייה הויא צין הקונה למקנה, אך כיון דהעשייה נעשית כלפי דצר שאינו צעולם, לא מהני, ורבי מאיר סבר דסגי דשני צעלי הדצרים איתנייהו, אף דעושין העשייה ציניהם כלפי דצר שאינו צעולם] ורב נחמן ושמואל סברי דעיקר העשייה הויא צדצר הנקנה עלמו, ולהכי סצירה לבו דסגי דהדצר הנקנה הוי צעולם, ומאי להקנותו אף למי שאינו צעולם.

דאמר ליה שמואל לרב חנא צגדתאה פוק ואייתי לי צי עשרה ואימא לך צאנפייהו המזכה לעובר קנה, והקשו תוס' וז"ל אף על גב דשמואל גופיה פסיק כרבי יוחנן הסנדלר (לקמן נח צ) דמקדיש מעשה ידי אשתו המותר חולין דאין אדם מקדיש דצר שלא צא לעולם וכל שכן לדצר שלא צא לעולם דגרע עפי כדאמרינן צספ"ק דגיטין כו' אי נמי שמואל אית ליה עפי אדם מקנה לדצר שלא צא לעולם ממה שמקנה דצר שלא צא לעולם והביא סוגיא דצפרק קמא דגיטין אתיא אליבא דרב הונא וכן מלינו רב נחמן דצהדיא סצרתו הפוכה מדרב הונא דרב הונא אית ליה צפירות דקל משצחו לעולם אין יכול לחזור צו וגבי עובר קאמר אף לכשתלד לא קנה ורב נחמן סבר לכשתלד קנה וצפירות דקל קאמר אף משצחו לעולם יכול לחזור צו, ולריך ציאור יסוד פלוגתתן, אי חסרון דלא צא לעולם שייך עפי צדצר הנקנה או צגצרא הקונה.

ונראה לדון לצאר דלאו סצרות הפוכות נינהו, אלא אדרבה יסוד

בענין סכין של ע"ז

וכבר עמדו צ"ח דל"צ מאי שנא הא מהא, ואמאי לענין שוחט סגי בהולכת שכר הסכין, ואילו צחות צשר ה"ר"ך הרש"צ"א להוליך כל השינוי הנוסף צשר דהיינו שכר המחטכה, ומסבירא נמי ל"ך צי"אור, דהרי בהנאה מן הסכין אינה אלא כדי שכר הסכין, ושכר פעולת החיתוך הוי מכח פעולת האדם ואינו מכח ע"ז.

ויעוין עוד צמאירי צסוגין שכתב וז"ל אם היתה צהמה זו מסוכנת שנמלאת שחיעתה תקון גמור צלא קלקול אסור לשחוט צה ואם שחט צהמה אסורה כו' וכי"ד משערין הנאה זו רואין צאדם הרולה לשחוט ואין לו סכין כמה שכר רולה ליתן למי שישאילנו סכין לשחוט צו, שחט את צהמה צסכין הראוי וצא לחתוך צהמה לנתחים הראויים אסור לחתוך צסכין של משמשי ע"ז שצחתוך הואיל ונשחטה צהמה תקון גמור הוא ואם חתך אסור עד שיוליך דמי הנאה לים המלח, ושיעור הנאה זו הוא צכדי שכר סכין לצורך חיתוך ויש אומרים צכדי מה

אמר רצ נחמן אמר רצו צר אצוה סכין של עבודת כוכבים מותר לשחוט צה ואסור לחתוך צה צשר מותר לשחוט צה מקלקל הוא ואסור לחתוך צה צשר מתקן הוא אמר רצו פעמים שהשוחט אסור צמסוכנת ומחתך מותר צאעמי דקיימין לקורצנא, והנה שיעת הרש"צ"א דהיכא דאסור לשחוט ולחתוך נאסר אף צדיעצד, אלא דמהני הולכת הנאה לים המלח דקי"ל כר"א (ע"ז מט ח).

ולענין שיעור הנאה צשוחט את המסוכנת כתב הרש"צ"א (צתוה"צ הארוך צ"א ש"צ יד צ) וז"ל והולכת הנאה כאן היינו מה ששוב יותר הצשר כשהוא מחותך ממה שהיה קודם לכן והיינו כדי שכר המחטכה עכ"ל, אולם לענין חותך צשר כתב הרש"צ"א (צתוה"צ הק"ר יב צ) וז"ל עבר ושחט ויוליך הנאה לים המלח והרי הוא לאח"כ מותרת לו, כמה שיעור הנאה זו כדי שכר סכין לשחוט צו עכ"ל ומצו"ר דסגי צשכר הסכין.

מחמת הסכין עלמה, משא"כ לענין שחיטה, הרי אם נסלק מעשה האדם, והיתה הסכין שוחטת את הבהמה מאליה, הרי לא היתה הבהמה ניתנת באכילה, דצעינן שחיטה מכח גזרא דוקא, ונמלא דצזה לא שייך לייחס את כל התיקון לסכין עלמה, דצמעשה הסכין עלמו חין כדי להתייר, וצזה ע"כ שיעור ההנאה אינו אלא כשכר סכין גרידא.

ששוק הצפר עכשו ממנה שהיתה שוק עד שלא נחתכה עכ"ל, הרי דגזי חתך צה צפר הביא צ' שיעות, ואילו גזי שחיטה סתם דסגי צשכר הסכין.

ונראה לדון לצאה, דלענין חיתוך צשה, הרי אף אילו ילויר דהיתה הסכין חותכת את הצפר מעלמה, נמי היה הצפר נעשה מתוקן צזה, ויש לומר דצכהאי גוונא דיינינן לכל השצח כצח